

Kielellisesti vastuullisessa pedagogiikassa kaikki oppimistilanteessa läsnä olevat kielet voidaan ottaa huomioon oppimisen resursseina. Kuva on monikielisestä kielipäivän tapahtumasta.

Kielellisesti vastuullinen kieltenopetus

Monikielisyyspedagogiikka kuuluu kaikille opettajille. Tutkimusten mukaan monikielisen luokan opettamisessa on kuitenkin pohdittavaa ja parannettavaa. Osa opettajista nojaa vanhoihin käytänteisiin, eikä monikielisyys vielä ole kaikille itsestään selvää.

TEKSTI JENNI ALISAARI JA RAISA HARJU-AUTTI
KUVA ANNA HALME / SUKOL

Suomalaiset koulut ovat monikielistyneet viimeisen kahden vuosikymmenen aikana huomattavasti. Kun Suomessa 1980-luvulla oli muita kuin kansalliskieliä puhuvia asukkaita noin 9 000, oli heitä vuoden 2018 loppuun mennessä jo noin 392 000. Tämä muutos näkyy myös luokissa, eikä siihen voi olla opetuksessa reagoimatta.

Tutkija Ofelia Garcían mukaan ainoa tapa opettaa 2000-luvun oppilaita on monikielinen pedagogiikka. Tämä tarkoittaa sitä, että pitkään vallinneesta yksikielisyiden normista ja vaatimuksesta luovutaan ja aletaan nähdä kaikki kielet oppimisen resursseina. Mitä olisi tehtävä, jotta yksikielisyyspedagogiikan sijaan tavoittelisimme ja toteuttaisimme aitoa monikielisyyspedagogiikkaa?

Pedagogiikka kielitietoisuuden varmistajana

Yhdysvaltalaiset tutkijat Tamara Lucas ja Ana-Maria Villegas ovat määritelleet viitekehyksen kielellisesti vastuulliselle

pedagogiikalle, joka tukee kaikkia oppilaita optimaalisesti. Suomalaisille kieltenopettajille monet näistä kieleen ja kieleen liittyvistä asenteista ja käytänteistä ovat tuttuja. Kielellisesti ja kulttuurisesti vastuullinen pedagogiikka sisältää seitsemän eri sisältöaluetta:

1. Sosiolingvistinen tietoisuus: Opettaja tiedostaa, että kieli, kulttuuri ja identiteetti ovat sidoksissa toisiinsa ja että kielen käyttö ja kielikoulutus ovat aina osa laajempaa sosiopoliittista kontekstia.
2. Kielellisen moninaisuuden arvostaminen: Opettaja tietää, että kaikilla kielillä voi oppia ja opetella eri oppiaineiden, myös kielten, sisältöjä, ja rohkaisee oppilaitaan käyttämään kaikkia osaamistaan kielinä oppimisen resursseina opetuksen yhteydessä.
3. Kielenoppijoiden tukeminen: Opettaja haluaa edistää oppijoidensa oppimista kaikin tavoin ja samalla parantaa kielenoppijoiden osallisuutta yhteiskunnassa.
4. Oppijoiden taustojen, kokemusten ja kykyjen tuntemus: Opettajalla on tietoa oppijoiden taustoista, kokemuksista ja kyvyistä, mikä tekee opetuksesta oppijoille mielekäästä ja heidän tarpeisiinsa pohjautuvaa.
5. Luokassa käytettävän kielen aiheuttamien haasteiden tunnistaminen: Opettaja tunnistaa, millaiset kielen piirteet aiheuttavat oppijoille haasteita opetuksen yhteydessä, ja tietää, millaista kielitaitoa ja eri tiedonalojen kielen hallintaa erilaisista tehtävistä suoriutuminen edellyttää.
6. Tieto kielen oppimisen periaatteista ja tämän tiedon soveltaminen: Opettaja tietää, millaisia piirteitä liittyy kielen oppimiseen ja miten tietoa kielen oppimisesta voi hyödyntää opetuksen suunnittelussa.
7. Menetelmät oppimisen edistämiseksi: Opettaja tukee oppijoidensa oppimista erilaisin tavoin. Näitä ovat muun muassa havainnollistaminen, opiskelustrategioiden opettaminen, selkeät ohjeidenannot ja monikielisyden käyttö oppimisen resursseina.

Kielellisesti vastuullinen pedagogiikka edistää kielitietoisuuden toimintakulttuurin toteutumista opetussuunnitelman perusteiden tavoitteiden mukaisesti. Tämä taas lisää jokaisen oppilaan mahdollisuuksia menestyä opinnoissaan ja takaa oikeudenmukaisen koulutuksen kaikille oppilaille heidän taustoistaan riippumatta.

Käytännön opetus

Kielellisesti vastuullinen pedagogiikka on jo monelle kieltenopettajalle käytännössä tuttua toimintaa, mutta miten se toteutuu kielten tunneilla? Se toteutuu esimerkiksi siten, että vaikka opiskeltavan kohdekielen asema on keskeinen, oppimistilanteessa kiinnitetään huomiota muihinkin läsnä oleviin kieliin. Esimerkiksi englannin kielen sanoja voi opetella oppijoiden omien ensikielten kautta eikä pelkästään suomi-englanti-sanastoista. Nettsanakirjat ovat tässä apuna (ks. esim. redfoxsanakirja.fi). Onhan uuden sanaston oppiminen helpompaa silloin, kun tukena voi käyttää itselleen vahvaa kieltä. Kaikkien kielten oppimisessa oppilaat voivat tukena käyttää muita osaamistaan ja opiskelemaan kieliä.

A1-kielen oppijat tulevat hyvin erilaisista taustoista: toisilla heistä on jo taitoa opiskeltavassa kielessä, kun taas toiset ovat vasta-alkajia. Kielissä taitavampi oppilas voi saada

itselleen onnistumisen elämyksiä auttaessaan aloittelevaa luokkakaveriaan sopivaksi räätälöityjen tehtävien avulla. Kielenopettajien asiantuntemus kielen oppimiseen liittyvistä periaatteista tukee opetuksen suunnittelua. Esimerkiksi tieto siitä, miten kielitaito kehittyy, auttaa arvioimaan sitä, millaisiin tehtäviin oppijat ovat valmiita. Tämä on hyvä muistaa, kun kunnissa ja kouluissa päätetään siitä, ketkä alkavaa kieltä opettavat.

Hyvä kielipedagoginen osaaminen auttaa ymmärtämään, miten myös aloittelevaa suomen kielen oppijaa voi tukea sekä suomen että vieraan kielen oppimisessa. Kielenopettaja voi myös jakaa asiantuntemustaan ja edistää kielitietoista toimintakulttuuria omassa työyhteisössään.

Kieltenopettajat ja vastuullinen pedagogiikka

Tutkimukset, joissa on tarkasteltu kieltenopettajien kielellisesti vastuulliseen pedagogiikkaan liittyviä tietoja ja taitoja, ovat osoittaneet, että opettajien tietopohja on hyvä mutta opetuksessaan he saattavat silti toteuttaa melko yksikielistä pedagogiikkaa (Alisaari, Hurme, Routarinne ja Heikkola: *Teacher's perceptions about multilingualism and spontaneous translanguaging during a lesson*; tulossa oleva julkaisu).

Vieraiden kielten opetuksessa monikielisyssystematiikka, erityisesti muiden ensikielten hyödyntämisen keinot opetuksen osana, on Suomessa edelleen hyvin vähän tutkittu. Harju-Autin vuonna 2014 julkaistuun tutkimukseen (*Englannin opetuksen uudet haasteet: monikielisyys alakouluissa*) osallistuneet kieltenopettajat eivät pitäneet monikielisiä oppilaita erityisenä taakkana opetustyössään, mutta kukaan haastatelluista ei maininnut eri kielten hyödyntämistä osana opetusta. Monikielisyys on rikkaus, mutta sen soveltaminen didaktisten ja pedagogisten menetelmien luontevana osana on vielä kehittyvässä vaiheessa.

Olisikin hyvä tarjota kieltenopettajille ammatillista täydennyskoulutusta, jossa annettaisiin tietoa ja käytännön strategioita kielellisesti vastuullisen pedagogiikan toteuttamiseen kielten tunneilla. Pohdittavaksi ja edelleen kehitettäväksi jää myös monikielisyyspedagogiikan suhde esimerkiksi ylioppilaskirjoitusten ja korkea-asteen opintojen edellyttämien taitojen saavuttamiseen vieraiden kielten opetuksessa. Missä määrin totuttuja didaktisia malleja on turvallista rikkoa niin, ettei opettajan tarvitsisi liiaksi kokea tinkivänsä oppiainesisällöistä ja oppimiselle asetetuista tavoitteista?

KIRJOITTAJAT

Jenni Alisaari toimii Turun yliopistossa ja Raisa Harju-Autti Tampereen yliopistossa.